

Om hörapparatindustrins inflytande över Skånes hörselvård

När Region Skåne införde vårdval och så kallat "fritt val" (rekvisition hörapparat) inom hörselvården var det med gott uppsåt. Det uttalade syftet var att korta köer och samtidigt öka patientens valfrihet. Tanken var att den enskilde skulle kunna välja mellan olika mottagningar för att prova ut hörapparater ur regionens sortiment. Detta upphandlade sortiment skulle tillgodose alla patienters behov, men den som trots det ville köpa hörapparater privat skulle få en summa från regionen, en "hörselcheck". På så sätt skulle den enskilde få tillgång till ännu fler hörapparatmärken och -modeller än vad det upphandlade sortimentet rymde.

I dag kan vi konstatera att vårdvalet mycket riktigt gav kortare köer till hörapparatutprovning. Men "fritt val"-systemet fungerar inte alls så som det var avsett.

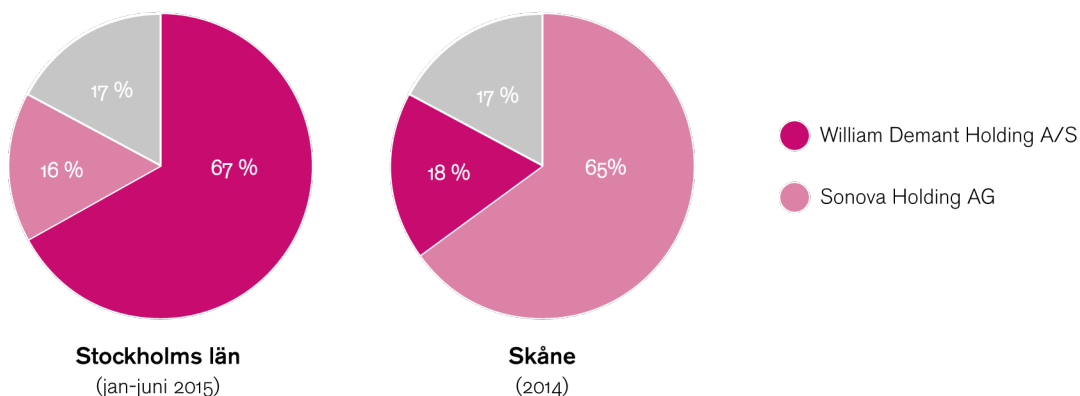
Hörapparatindustrin har skaffat sig ett direkt inflytande över vården vid flera av de auktoriserade mottagningarna i Skåne. I många fall styr de vilka hörapparater som provas ut, för att gynna sina egna försäljningssyften – på bekostnad av såväl enskilda patienter som Region Skåne.

Två koncerner dominerar

Två multinationella koncerner – William Demant Holding och Sonova Holding – har tagit kontroll över större delen av den primära hörselrehabiliteringen i Skåne och Stockholms län (se grafik nedan). I Region Skåne utförs totalt 83 procent av hörapparatutprovningarna av mottagningar som ägs av någon av dessa koncerner.

Andel hörapparatutprovningar utförda av mottagningar som ägs av William Demant Holding A/S eller Sonova Holding AG

Källa: Stockholms läns landsting, Region Skåne (HRF 2015)

William Demant Holding: Audionomerna/Hörsam (i Stockholm även Avesina)

Sonova Holding: Din Hörsel, Hörseltjänst (i Stockholm Din Hörsel och Audium)

Övriga mottagningar: Audionommottagning i Landskrona, Audiovox, Hörselsnäckan, Åhus samt regionens audionommottagning i Lund (i Stockholm HRF Hörteknik, Hörselexperten, Hörbart, HörAB, Hearing)

I Skåne dominerar Sonova-koncernen, som tillverkar hörapparatmärkena Phonak och Unitron. Var femte utprovning i Skåne utförs av mottagningar inom William Demant-koncernen, som tillverkar hörapparatmärkena Oticon och Bernafon.

Nästan 90 procent köper hörapparater – på vissa mottagningar

I Skåne köper i genomsnitt fyra av tio hörapparater privat, med hörselcheck. Men detta genomsnitt ger en skev bild. Vid vissa mottagningar är andelen nio av tio, vid andra en betydligt mindre andel (se tabeller nedan och på nästa sida).

Trots att Region Skånes hörapparatsortiment är nytt och brett, och allmänt anses vara ett mycket bra sortiment, köpte 89 procent av patienterna vid Audionomerna/Hörsam hörapparater med hörselcheck under april-juni i år. Hos Din Hörsel var andelen 88 procent. Samtidigt var motsvarande siffra hos Hörseltjänst bara 2 procent; nästan alla patienter valde att prova ut hörapparater ur regionens sortiment.

Det faller på sin egen orimlighet att nästan 90 procent av patienterna hos Audionomerna/Hörsam och Din Hörsel skulle vara missnöjda med regionens upphandlade hörapparater och därför välja att köpa sina hörapparater. Lika orimligt är det att Hörseltjänst, av en ren slump, skulle ha i stort sett bara patienter som är nöjda med regionens sortiment.

Den enda förklaringen till de stora skillnaderna mellan mottagningskedjorna är att olika mottagningar ger sina patienter olika information och rekommendationer. Detta bekräftas av de beskrivningar som patienter har lämnat till HRF, via vår rådgivningstjänst Hörsellinjen (se sid. 5). Trots att Region Skånes regelverk kräver att varje patient som väljer "fritt val" ska skriva på en blankett om att de har tagit del av information om sin rätt till hörapparater från regionen är det förvånansvärt många som uppger till HRF att de inte har vetat om att de kan få hörapparater från regionen.

Det råder därför ingen tvekan om att en rad auktoriserade mottagningar i Skåne har satt i system att styra patienterna mot sitt privata utbud genom att lämna bristfällig, vilseledande och ibland felaktig information om patientens möjligheter och rättigheter.

Ända sedan hörselcheck-systemet infördes har det funnits stora skillnader mellan olika mottagningar. Våren 2012 rapporterade Sveriges Radio att Hörsam sålde hörapparater med hörselcheck till nästan 70 procent av sina patienter, medan de flesta andra mottagningar låg på under 10 procent.

SKÅNE – utprovning med hörselcheck ("fritt val"/rekvisition), 2015-04-01 – 2015-06-30

Källa: Auktorisationskansliet, Region Skåne (2015)

Auktoriserade audionom-mottagningar	Avslutade rehabiliteringar			Andel rekvisitions-utprovningar	Rekvisitionsapparater		
	RS sortiment	Rekv. hörapp.	Totalt		Antal apparater rekvisition	Antal rehabiliteringar med bilat. apparater	Andel rehabiliteringar med bilat. apparater
Audionomerna	75	634	709	89 %	1198	564	89 %
Din Hörsel	33	246	279	88 %	465	219	89 %
Hörseltjänst	1 416	35	1 451	2 %	55	20	57 %
	1 524	915	2 439	38 %	1 718	803	88 %

De flesta patienter har svårt att värja sig mot argument om att ”dyrare är bättre”. Många tror, helt naturligt, att en hörapparat som kostar 6 000-15 000 på den öppna marknaden är betydligt bättre och värdefullare än en som de inte behöver betala för själva. Ord som ”avancerade hörapparater” och ”basapparater” används för att övertyga patienter om att de upphandlade hörapparaterna är sämre än de som kan köpas privat. Ingen berättar att den dyra hörapparaten i det privata sortimentet kan ett landsting upphandla för en tusenlapp.

Att patienter uppmanas att betala extra för att få ”bättre” vård har fått skarp kritik från Statens Medicinsk-Etiska Råd (Smer), som i våras slog fast att så kallad medfinansiering av hörapparater inte är etiskt godtagbart: <http://www.hrf.se/artikel/skarp-kritik-mot-horselcheckar-fran-medicinsk-etiska-radet>

Hörapparatindustrin styr valet av hörapparat

Ny statistik visar att hörapparatindustrin inte bara äger mottagningarna utan också aktivt styr vilka hörapparater patienten får – det vill säga innehållet i vården. Över 98 procent av patienterna vid William Demant Holdings mottagningar i Stockholms län (Audionomerna, Hörsam, Avesina) förskrivs just de hörapparatmärken som den egna koncernen tillverkar – det vill säga Oticon- och Bernafon-apparater. Det visar HRFs genomgång av dessa mottagningars rekvisitionsfakturor till Stockholms läns landsting under tremånadersperiod (se länk sist i detta PM).

Region Skåne kan inte lämna motsvarande statistik, men enligt vad HRF erfar är situationen ungefär densamma vid koncernens mottagningar i Skåne.

Det här innebär att hörapparatbolagen utnyttjar auktoriserad hörselvård som en skattesubventionerad försäljningskanal för sina hörapparatmärken.

Följden är att själva syftet med ”fritt val” undergrävs – det blir ingen reell valfrihet. Tvärtom begränsas utbudet på ett sätt som äventyrar vårdkvaliteten. Olika hörapparatmärken passar olika individer olika bra; hörseln är individuell och olika klangbilder fungerar olika bra för olika personer. Det är därför det är viktigt att det finns ett brett sortiment, som gör att patienter kan prova och jämföra olika hörapparater.

Region Skåne begär inte att mottagningarna ska uppge vilka hörapparater som rekvisitionsbeloppet (hörselchecken) går till. Med andra ord: Region Skåne vet inte exakt vad skattemedel går till.

Audionomer med dubbla roller

En förskrivande läkare kan inte samtidigt jobba för ett läkemedelsföretag. Det skulle innebära en ”förtroendeskadlig” och oetisk jävssituation. Men inom hörselvården i Skåne är förskrivande, legitimerade audionomer anställda av företag som ägs av hörapparatindustrin – och säljer också just deras hörapparatmärken.

Audionomernas dubbla roller, som både vårdgivare och säljare, innebär ett stort problem. Å ena sidan ska audionomen bedöma patientens behov, ge objektiv rådgivning och förskriva hörapparater med fokus på patientens bästa. Å andra sidan ska samma audionom sälja produkter och dra in intäkter till sin arbetsgivare mottagningens ägarkoncern.

Dessa roller är oförenliga. Det är oundvikligt att patientens bästa ibland kommer i konflikt med vad som är lönsamt för hörselvårdsföretaget.

I debatten kring audionomernas dubbla roller hänvisas det ofta till legitimerade audionomers etiska regler. Men etikregler räcker inte. Hur ska en patient kunna känna förtroende för en vårdgivare som har starkt ekonomiskt intresse av att styra patientens val av hörapparat i en viss riktning?

HRFs kontakter med patienter via Hörsellinjen

Förutom offentlig statistik samlar HRF in redogörelser från hörselskadade via Hörsellinjen. Dessa uppgifter skyddas av sekretess och ibland väljer de som hör av sig att vara anonyma när de pratar med/skriver till våra rådgivare.

Hörsellinjens främsta prioritet är att se till att de som hör av sig om fritt val och hörapparatutprovning får korrekt information om sina rättigheter. I detta hänvisar vi bland annat till den information som Region Skåne har lagt ut på webben. De som har fått felaktig information uppmanas att gå tillbaka till mottagningen, rustade med information, för att kunna reda ut situationen. Det kan handla om att häva ett köp inom "fritt val" och istället be att få prova hörapparater ur regionens sortiment.

I de flesta fall räcker det med att patienten har fått kunskap för att kunna ifrågasätta och hävda sin rätt till information och valfrihet. Men hur går det med de som inte hör av sig till Hörsellinjen?

I samband med höstens kampanj "Köp inte en hörapparat" var det en del som hörde av sig från Skåne och berättade att de hade köpt hörapparater och betalat allt från några tusen till över 20 000 kronor, utöver hörselchecken – utan att veta att de hade kunnat få hörapparater från regionen.

Detta kan tyckas märkligt, eftersom Region Skånes regelverk kräver att varje patient som väljer "fritt val" ska ha skrivit på en blankett om att de har tagit del av information om sin rätt till hörapparater utan kostnad från regionen. Men en del berättar att de fick besked om att de måste skriva på en blankett för att få "regionens bidrag", vilket de har uppfattat som enda alternativet till att betala fullt pris för hörapparaterna. Andra har frågat efter regionens sortiment, men har då fått svar som gett intrycket att regionens sortiment är dåligt och att de måste köpa för att få bästa möjliga hörselsituation.

Hörsellinjen uppmanar personer som har råkat ut för ofullständig eller missvisande information att anmäla detta till Auktorisationskansliet. De flesta vill inte det. Det finns flera orsaker till det, bland annat:

- En del är rädda – "vill inte bråka". De vill inte hamna i kläm med mottagningen och tror ibland att de inte ska få vård någonstans om de gör sig obekväma.
- En del tycker inte att det är någon idé – de är väl medvetna om att ord står mot ord, och att det inte finns några bevis för vem som har sagt vad.
- De som lyckas få rätt hos mottagningen på egen hand ser ingen anledning att anmäla. De orkar inte gå vidare med frågan, vill bara att det ska vara över.
- En del tycker synd om audionomen, och vill inte att hon/han ska råka illa ut.
- Och en del, framför allt äldre, känner sig så förödmjukade över att ha blivit "lurade" att de inte vill att någon annan ska veta om det.

Patienter kan missuppfatta. Det kan uppstå oklarheter i alla vårdsituationer. Men de problembeskrivningar som HRF har presenterat i rapporten "Myternas marknad" och i andra sammanhang handlar inte om enstaka fall, utan om åtskilliga, likartade vittnesmål som bildar tydliga mönster. Dessa vittnesmål stämmer dessutom överens med den bild som framgår av offentlig statistik, därför måste de tas på stort allvar.

Viktigt att hörselvården i Skåne reformeras

Det är viktigt att Region Skåne snarast vidtar åtgärder för att säkerställa en trygg och behovsriktad hörselvård, i linje med hälso- och sjukvårdslagen. Vi i Hörselskadades Riksförbund (HRF) anser därför att Region Skåne ska besluta:

att alla auktoriserade audionommottagningar måste vara oberoende av hörapparatindustrin – inget företag med koppling till hörapparatproducenter ska kunna äga eller driva auktoriserade mottagningar,

att inga audionomer vid auktoriserade mottagningar får vara både förskrivare och säljare,

att avskaffa hörselcheckarna, inklusive så kallad medfinansiering,

att höja ersättningarna för hörapparatutprovning samt stärka hörselrehabiliteringen, så att tyngdpunkten flyttas från försäljning till vårdkvalitet,

att återkommande upphandla ett hörapparatssortiment som är brett, flexibelt och av hög kvalitet, så att alla patienter kan få valfrihet utifrån individuella behov inom ramen för den offentliga hälso- och sjukvården.

LÄNKAR

Pressmeddelande 2015-11-02: "[Hörselvård i Skåne styrs av hörapparatbolag: "Rena svindleriet"](#)"

Skrivelse till regionpolitiker i Skåne 2015-11-06 (mail):

http://www.hrf.se/system/files/skrivelse_skane_20151106.pdf

Sammanställning av fakturor från mottagningar till Stockholms läns landsting, som anger vilka hörapparater som utprovats (2015-04-01–2014-06-30):

http://www.hrf.se/system/files/dokument/kopia_av_fakturerade_horapparater_april-juni.pdf

Rapporten "[Myternas marknad: Svensk hörselvård – från behov till business](#)" (HRF 2014)